Kotikopioinnin vaikutus äänitemyyntiin

Kai Puolamäki
FT, tutkija
Electronic Frontier Finland – EFFi ry

14.9.2002
(Päivitetty versio 17.9.2002)

Kirjoituksen WWW-versio:
`http://www.effi.org/aanitemyynti.html`

Tekijänoikeusteollisuus väittää, että laillinen kotikopiointi vähentää levymyynnistä saatavia tuloja. Myyntiennätyksiin yltäneet levymyyntitilastot eivät kuitenkaan tue tätä väitettä.

1 Äänitemyyntitilastoista

Suomen Ääni- ja kuvatallennetuottajat ÄKT ry julkaisee tilastoja vuosittaisesta äänitteiden myynnistä. Tilastot alkavat vuodesta 1980 ja ne päättyvät viime vuoteen (2001).

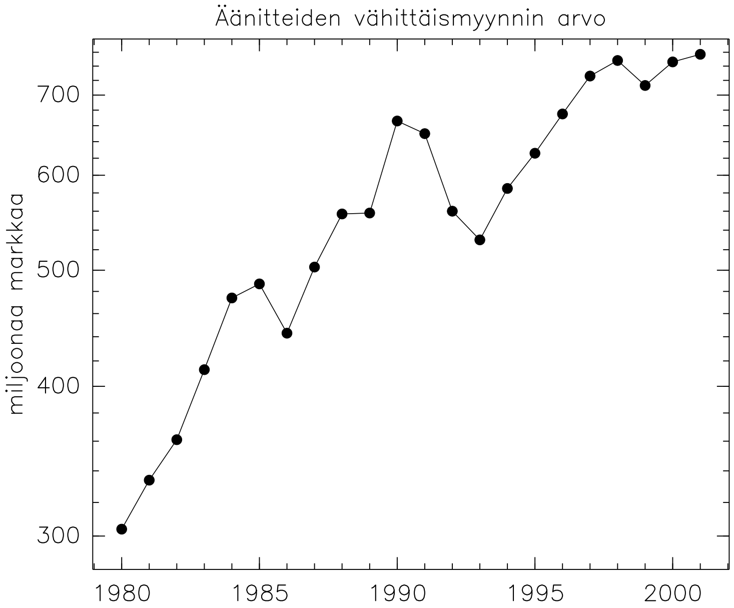

ÄKT:n tilaston mukaan levymyynnin arvo on noussut jatkuvasti, lukuunottamatta paria notkahdusta. **Viime vuonna äänitemyynnin arvo oli ennätyksellinen. CD-levyjä myytiin sekä euromääräisesti että kappalemääräisesti enemmän kuin koskaan ennen.**

Tilaston mukaan äänitteiden myynti on noussut keskimäärin neljä prosenttia vuodessa. Vuosimyynnin muutoksen volatiliteetti (keskihajonta) on 8 %. Tämä tarkoittaa karkeasti ottaen sitä, että lineaarisen tilastollisen mallin mukaan kahtena vuotena kolmesta äänitemyynnin kasvu on jotain -4 % ja 12 % väliltä. Yhtenä vuotena kuudesta äänitemyynti laskee enemmän kuin 4 % ja yhtenä vuotena kuudesta myynti kasvaa yli 12 %.

ÄKT julkaisee myös kuukausitilastoja, joista viimeinen on tätä kirjoitettaessa heinäkuulta 2002. Äänitteiden euromääräinen myynti on heinäkuun tilaston mukaan laskenut jonkin verran (4 %) viime vuoden ennätyslukemista. CD-levyjen euromääräinen myynti on laskenut 3 % vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. Tilaston mukaan CD-levyjen keskimääräinen (ilmeisesti veroton) hinta on 7,30 euroa, 2 % enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

2 Äänitteiden vähittäismyynnin inflaatiokorjattu kehitys

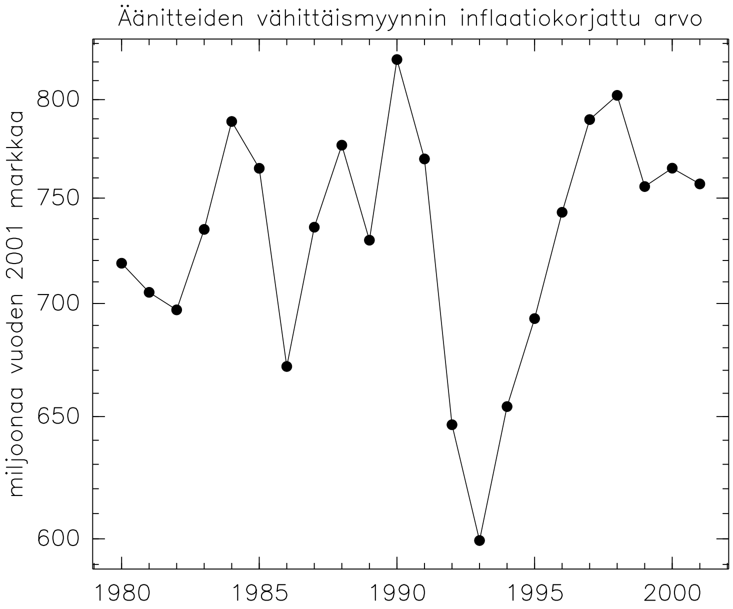

Yllä olevassa kuvassa on näytetty äänitteiden vähittäismyynnin arvo inflaatiokorjattuna vuoden 2001 markkoihin elinkustannusindeksin mukaan (elinkustannusindeksin lähde: Tilastokeskus).

Inflaatiokorjattu myynti on pysynyt kahden vuosikymmenen aikana suunnilleen samana; se on kasvanut keskimäärin vain 0,2 % vuodessa. Vuosimyynnin kasvun volatiliteetti on ollut 7,6 %. Toisin sanoen, tilastollisen mallin mukaan kahtena vuotena kolmesta inflaatiokorjattu myynnin muutos on jotain -8 % ja +8 % väliltä.

Kuvista näkyy, että äänitemyynti on kasvanut vuosina 1980–1984, minkä jälkeen se on laskenut vuoteen 1986 asti. Tämän jälkeen myynti on kasvanut, kunnes se on ollut korkeimmillaan vuonna 1990. Vuosina 1990–1993 laman syvenemisen ja suurtyöttömyyden aikana (työttömyys oli huipussaan vuosina 1993 ja 1994) myynti laski yhteensä noin 20 %, kunnes se vuodesta 1994 alkaen on jälleen lähtenyt kasvuun talouden elpymisen myötä.

Tekijänoikeusteollisuus väittää, että kirjoittavat CD-R-asemat ja Napsterin kaltaiset musiikkia verkossa jakavat järjestelmät vaikuttavat äänitemyyntiin merkittävissä määrin. Ensimmäinen kuluttajille sopivasti hinnoiteltu CD-R-asema (Hewlett Packard 4020i) tuli markkinoille syyskuussa 1995. Musiikkia verkossa jakava Napster perustettiin toukokuussa 1999.

Suurin äänitteiden myyntiin vaikuttava tekijä on selkeästi yleinen taloudellinen tilanne, varsinkin 90-luvun alun taantuma. **Myyntitilastojen perusteella CD-R-asemilla tai Napsterin kaltaisilla P2P-järjestelmillä ei ole näkyvää vaikutusta äänitteiden myyntiin.**

3 Tekijänoikeusteollisuus ja kopiosuojaukset

Tekijänoikeuslain 12 § sallii teoskappaleiden kopioimisen yksityistä käyttöä varten. Tekijänoikeusteollisuus pitää kuitenkin laillista kotikopiointia uhkana.

Tätä varten esimerkiksi CD-levyjä on alettu julkaista "kopiosuojattuina", mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että levyihin on lisätty tarkoituksella virheitä, jotka estävät niiden lukemisen useimmissa tietokoneiden CD-ROM-asemissa, autostereoissa ja monissa HIFI-soittimissa (jotka muistuttavat tekniikaltaan tietokoneiden CD-ROM-asemia). Syksystä 2002 alkaen suomalaisessa levytuotannossa kaikki suurimmat levy-yhtiöt ovat kopiosuojanneet uuden tuotantonsa. ÄKT:n projektipäällikkö Tommi Kyyrän mukaan digitaalinen kopiointi ja Internetin ilmainen musiikkitarjonta olisi vuonna 2001 vähentänyt äänitemyyntiä maailmanlaajuisesti viisi prosenttia (Kaleva 9.9.2002). Levymyynnin kasvun luonnollinen vuosivaihtelu (volatiliteetti) on kuitenkin 8 % (ks. yllä), eli merkittävästi suurempi kuin ÄKT:n väittämä muun muassa digitaalisesta kopioinnista aiheutuva viiden prosentin vaikutus. Lisäksi Kyyrä unohti mainita, että tekijänoikeusjärjestöt keräävät tyhjistä CD-R-aihioista kasettimaksua laillisesta kotikopioinnista aiheutuvien menetettyjen myyntitulojen korvaamiseksi ja että CD-levyjä myytiin viime vuonna Suomessa enemmän kuin koskaan ennen.

Maailmanlaajuinen äänitemyynti laski vuonna 2001 täsmälleen ÄKT:n Kyyrän mainitsemat 5 % (lähde: IFPI). **ÄKT siis ilmeisesti luulee, että äänitemyynnin muutokset johtuisivat *vain* kotikopioinnista!** Vähintään yhtä todennäköinen selitys myynnin laskulle on kuitenkin maailmantalouden taantuma.

ÄKT:n toiminnanjohtaja Arto Alaspää on mennyt lausunnoissaan jopa niin pitkälle, että hän on esittänyt, että viranomaisten etu menee yksilön edelle. "Sillä on katsottu olevan niin valtavia vaikutuksia hallitusten ja valtioiden kannalta", Alaspää sanoo. "Siksi yksityistä kopiointia on pakko rajoittaa."(Nelosen uutiset 30.8.2002)

Lainsäätäjä on uskonut tekijänoikeusteollisuuden vakuuttelut sellaisenaan, mistä syystä kopiosuojausten kiertämistä ollaan Suomessa kriminalisoimassa. [1] Tämä tarkoittaa sitä, että **"teknisesti suojattujen"teosten kopioiminen yksityiseen käyttöön tulee olemaan rikos**, jos se edellyttää kopiosuojauksen kiertämistä. CD-ROM-levyjä ei voi enää välttämättä käyttää autostereoissa, niitä ei saa kopioida kannettavalle MP3-soittimelle tai tietokoneelle. Amerikasta ostettujen R1-

alueen DVD-elokuvien katsomisesta on tulossa rikos, kuten avoimeen lähdekoodiin perustuvien DVD-soitto-ohjelmien levittämisestäkin.

Piratismi, eli ansiotarkoituksessa tapahtuva teosten luvaton kopiointi ja levittäminen, on rikos jo nykyisin voimassa olevan lain perusteella — kuten pitääkin. Myös teosten ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa tapahtuva **massalevitys Internetissä** on laitonta ilman mitään uutta lakiakin. Kuten levy-yhtiö BMG Finland Oy:n koordinaattori Jyrki Niskanen myönsi Helsingin Sanomissa 26.8.2002 julkaistussa artikkelissa, kopiosuojauksia ei ole tarkoitettu piraatteja vastaan. Ammattirikolliset pystyvät suojaukset aina kiertämään. Tekijänoikeuslakiehdotus tai kopiosuojaukset eivät siis vaikuta esimerkiksi piratismiin millään tavalla. Sen sijaan suojauksilla — joiden kiertämisen lainsäätäjä siis aikoo kriminalisoida — **pyritään estämään laillinen kotikopiointi**.

Tekijänoikeuslaki antaa tekijänoikeuden haltijoille oikeuden kontrolloida teoskappaleiden valmistamista myyntiä ja julkista levittämistä varten. Tekijänoikeusteollisuus haluaa *tämän lisäksi* hallita mahdollisimman tehokkaasti myös teosten käyttöä. Teosten käytön hallitsemiseen käytetään teknisiä kopiosuojauksia — kopiosuojattuja teoksia kun voi suojauksia murtamatta käyttää vain tekijänoikeusteollisuuden erikseen hyväksymillä tavoilla. Kopiosuojausten kiertämisen kriminalisoiminen on **erityisen vaarallista**. Siitä voi aiheutua taloudellista vahinkoa, joka ei ole missään suhteessa teosten käytöstä tekijänoikeusteollisuudelle mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin: äärimmillään tämä voi johtaa esimerkiksi siihen, että nykyisenlaiset tietokoneet kielletään, koska ne mahdollistavat teosten kopionnin. Tietokoneita ei enää saisi valmistaa muuten kuin tekijänoikeusteollisuuden erikseen hyväksymillä tavoilla ja niitä saisi käyttää vain valvotusti erikseen hyväksytyillä ohjelmilla (tämä ei valitettavasti ole hatusta vedetty skenaario [2]). Tekijänoikeusteollisuuden käytännössä rajaton oikeus säädellä teosten käyttöä johtaa taloudelle haitallisten monopolien syntymiseen. (Ks. esim. Boldrin and Levine, “The case against intellectual property”, 2002, published in the American Economic Review May 2002 issue)

4 Kopiosuojausten vaikutus äänitteiden myyntiin

Tekijänoikeusteollisuus uskoo, että laillinen yksityiseen käyttöön kopiointi vähentää heidän myyntitulojaan, mistä syystä käytännössä kaikki uudet CD-levyt ovat kopiosuojattuja.

Sen jälkeen, kun käytännössä kaikki uudet CD-levyt ovat kopiosuojattuja ja niiden kopiointi CD-R-aihioille on rikos, ei tekijänoikeusjärjestöillä ole enää perusteita periä CD-R-aihioista kasettimaksuja. Vaikka CD-levyjen myynti kasvaisikin, niin

kasettimaksujen menetyksestä aiheutuva tulonmenetys voisi hyvinkin kompensoida mahdollisesta myynnin kasvusta syntyvän voiton.

CD-levyjen vahva puoli on ollut, että niitä on voinut kuunnella muillakin kuin tekijänoikeusteollisuuden erikseen hyväksymillä laitteilla — kuten kannettavalla tietokoneella ja MP3-soittimella — ilman että levyjä tarvitsee kantaa mukana. Kopiosuojattujen levyjen käyttömahdollisuudet ovat huomattavasti pienemmät. Todennäköisyys sille, että kalliilla rahalla ostettu levy ei toimikaan omassa soittimessa tai käyttöympäristössä, on merkittävä. Ja vaikka CD-standardia rikkova levy [3] aluksi toimisikin, niin on mahdollista, että kun käyttäjä ehkä vuosien päästä uusii soittimensa tai käyttöympäristönsä, niin levy tai levyllä mukana olevat oheisohjelmat eivät niissä enää toimikaan. Kopiosuojattu CD-levy voi osoittautua **lyhytikäiseksi kertakäyttötuotteeksi**. Kuluttajat maksavat kopiosuojaamattomien CD-levyjen hinnassa myös siitä, että he voivat tehdä niistä kopioita yksityiseen käyttöön. Markkinatalouden lakien mukaan levyjen **käyttöarvon** vähenemisestä seuraa, että **joko levyjen myynti vähenee tai hinta laskee**. Tekijänoikeusteollisuus ei siis voi olettaa, että kopiosuojatuista CD-levyistä saatavat myyntitulot pysyvät ennallaan. (Itse en esimerkiksi kopiosuojattuja levyjä osta, koska en niitä voi käyttää; kopion ostamani CD-levyt Ogg Vorbis -tiedostoiksi kannettavan tietokoneeni kovalevylle, jotta voin kuunnella niitä töissä.)

DVD-levyt, kännykät ja konsolipelit kilpailevat musiikkiäänitteiden kanssa samasta ostajakunnasta. Vähentämällä musiikkiäänitteiden käyttöarvoa erilaisilla kopiosuojauksilla ääniteteollisuus on tekemässä palvelusta näille pahimmille kilpailijoilleen. [4]

Tekijänoikeusteollisuus on laskelmissaan yleensä olettanut, että yksityiseen käyttöön kopiointi tai Internetistä ilmaiseksi tai halvalla saatava musiikki **vähentäisi levymyyntiä**. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen: Internet on taiteilijoille tehokas tapa mainostaa, levittää ja myydä musiikkia — ilman levy-yhtiöitäkin. (Tämä tietysti uhkaa suurten levy-yhtiöiden asemaa, joiden etu on nimenomaan tehokas markkinointikoneisto.) Eikä ole lainkaan selvää, että ihmiset ostaisivat kaiken sen musiikin, minkä he itselleen yksityiseen käyttöön kopioivat.

Yankee Groupin arvion mukaan vuonna 2001 Internetissä kopioitiin yli 5 miljardia musiikkitiedostoa maailmanlaajuisesti. Alkuperäisiä CD-levyjä myytiin samaan aikaan 2,5 miljardia kappaletta (lähde: IFPI). Vuonna 2001 Suomessa myytiin 14,5 miljoonaa tyhjää CD-R-aihiota (lähde: Kopiosto), verrattuna 10 miljoonaan edellisenä vuonna (lähde: Kopioston tutkimus 2001). Kasettimaksutoimiston teettämän tutkimuksen mukaan (Logit 4.3.2002) vajaalle puolesta CD-R-aihioista kopioidaan musiikkia. Viime vuonna Suomessa siis kopioitiin ehkä noin 7 miljoonaa CD-levyä, samalla kun alkuperäisiä levyjä myytiin ennätysmäiset 11,6 miljoonaa kappaletta (lähde: ÄKT). Kopioinnin voimakas kasvu vuosien 2000 ja 2001 aikana **ei kuitenkaan näy levyjen myyntitilastoissa** juuri mitenkään! Tai toisella tavalla ilmaistuna: jos äänitteiden P2P- ja CD-R-kopiointi jostain syystä loppuisi, niin levymyynti tuskin sen seurauksena kasvaisi. **CD-R-asemat ja Internetin P2P-palvelut ovat siis kasvattaneet musiikin *kokonaiskulutusta* merkittävästi.** Tämä on hyvä uutinen niille musiikin tekijöille, joille on tärkeää saada musiikilleen mahdollisimman paljon kuuntelijoita.

Kopioiden vaikutus levyjen myyntiin onkin mitä luultavimmin kahtalainen: yhtäältä musiikin kulutus ja samalla alkuperäisten levyjen kysyntä kasvaa, mutta toisaalta kopioidun musiikin osuus kokonaiskulutuksesta kasvaa niin kauan kuin alkuperäiset äänitteet eivät kilpaile hinnalla ja laadulla (käyttöarvolla). (Ks. myös Stan Liebowitzin kommentteja P2P-verkoista, “File sharing: Innocent until proven guilty”, Salon.com 13.6.2002)

Miten tekijänoikeusteollisuus on vastannut tähän digitaalisen musiikin kysynnän valtavaan kasvuun? Tekijänoikeusteollisuus, joka pelkää kopiointia yli kaiken, **ei ole uskaltanut edes kehittää sähköistä kaupankäyntiä** äänitteillä. Tämän vuoksi tekijänoikeusteollisuuden edustamien taiteilijoiden musiikkia ei voi ostaa Internetistä sähköisessä muodossa, vaikka muusikot voisivat sitä ainakin joidenkin teostensa osalta itse halutakin. (Ks. esim. Gayer and Shy, "Internet, peer-to-peer, and intellectual property in markets for digital products", 2002 ja siinä olevat viitteet)

On ironista, että kopiosuojausten käyttäminen tekee **kopioista entistä houkuttelevampia**. Täysihintainen fyysinen CD-levy ei riitä selvästikään kattamaan kuluttajien kysyntää. Kuluttajien tekemät kopiot, joissa suojauksia ei ole, toimivat kaikilla laitteilla toisin kuin alkuperäiset kopiosuojatut äänitteet, jotka voivat jopa rikkoa käytetyn soittimen [5].

5 Yhteenveto

Väitettyä digitaalisten tallennuslaitteiden tai Internetin musiikkitarjonnan aiheuttama levymyyntiä vähentävää vaikutusta ei näe levyjen myyntikäyrästä. Levymyynnin luontainen vuosivaihtelu on suurempi kuin tekijänoikeusteollisuuden väittämä kotikopioinnista aiheutuva myynnin väheneminen.

Musiikkiäänitteiden myyntiin vaikuttavat myös seuraavat seikat, joista useimmat ovat luultavasti kotikopiointia merkittävämpiä:

- Makrotalouden vaihtelut nousu- ja laskusuhdanteineen ovat olleet levymyyntiin selvästi eniten vaikuttava tekijä

- Kopiosuojaukset vähentävät CD-levyjen käyttöarvoa ja siten myös niistä saatavia myyntituloja
- DVD-levyt, pelikonsolit ja kännykät kilpailevat musiikkiäänitteiden kanssa samasta ostajakunnasta

On helppo ennustaa, että musiikkiäänitteiden myynti tulee tulevaisuudessa jonain vuosina laskemaan jo pelkästään siksi, että minkään tuotteen myynti ei voi kasvaa joka vuosi. Myynnin väheneminen ei kuitenkaan välttämättä johdu kotikopioinnista, vaikka kasettimaksuja jokaisesta tyhjästä CD-R-aihiosta perivä tekijänoikeusteollisuus voi niin väittääkin.

Viitteet

[1] Tekijänoikeuslakiehdotuksesta EFFin sivuilla, `http://www.effi.org/tekijanoikeus.var`.

[2] Yhdysvalloissa kaavaillaan järjestelmää (TCPA/Palladium), jonka avulla tekijänoikeuden haltijat voisivat valvoa tehokkaasti teosmateriaalin (äänitteet, elokuvat, tietokoneohjelmat, kuvat, ...) käyttöä tietokoneilla. Ks. Ross Anderson, "TCPA / Palladium Frequently Asked Questions", `http://www.cl.cam.ac.uk/~rja14/tcpa-faq.html`.

[3] Kopiosuojatut CD-levyt rikkovat CD-standardia, mistä Philips, joka omistaa oikeudet CD-logoon, ei pidä. "Philips burning on protection", Wired News 4.2.2002, `http://www.wired.com/news/print/0,1294,50101,00.html`.

[4] Dan Bricklin, "The recording industry is trying to kill the goose that lays the golden egg", `http://www.bricklin.com/recordsales.htm`.

[5] Sonyn kopiosuojatut levyt lukitsivat Macintosh-tietokoneiden CD-ROM-asemat, minkä seurauksena ne oli vietävä huoltoon. "A sour note for Mac users", Wired News 14.5.2002, `http://www.wired.com/news/print/0,1294,52513,00.html`.

Tekstissä on yllä olevien lisäksi lisää viitteitä. Kirjoituksen WWW-versiossa (`http://www.effi.org/aanitemyynti.html`) on myös suoria linkkejä lisätietoihin.